

4. AZ ÉLŐ ISTEN TISZTELETE **„Ne csinálj magadnak bálványszobrot!”** (A 2. parancsolat)

Gyülekezeti óraszám: 1. Egyházi iskolák óraszám: 1.
(2Móz 32,1–10)

⁴Ne csinálj magadnak semmiféle istenszobrot azoknak a képmására, amik fenn az égben, lenn a földön, vagy a föld alatt a vízben vannak. ⁵Ne imádd, és ne tiszteld azokat, mert én, az ÚR, a te Istened, féltőn szerető Isten vagyok! Megbüntetem az atyák bűnéért a fiaikat is harmad, sőt és négy nemzedéken át, ha gyűlölnék engem. ⁶De irgalmasan bánok ezer nemzedéken át azokkal, akik szeretnek engem, és megtartják parancsolataimat. (2Móz 20,4–6)

TEOLÓGIAI ALAPVETÉS

(Felhasznált irodalom: Dr. Szücs Ferenc: Teológiai etika, Budapest, 1993; Dr. Török István: Dogmatika; Dr. J. Douma: A Tízparancsolat; Fekete Károly: A Heidelbergi Káté Magyarázata, Budapest, 2013)

Az aranyborjú

A törvény megszegésének kísértése abban az időpontban következett be Isten népének az életében, amikor várakozni kellett Mózesre. Amikor elbizonytalanodtak, amikor már Isten képviselője sem volt a közelükben. A bibliai leírásból kiderül, hogy Mózeset ekkor még idegennek tartották. Az aranyborjú készítését megelőzte az, hogy a nép megismerte és elfogadta Isten parancsolatait egyhangúan. „*Akkor lement Mózes, és elmondta a népnek az Úr minden igéjét és valamennyi törvényét. Az egész nép pedig ezt felelte egy akarattal: Megtesszük mindazt, amit elrendelt az Úr.*” (2Móz 24,3) Elkötelezték magukat a Szabadító Isten mellett. Amikor azonban Mózes távol maradt a néptől, mégis eltértek ettől a fogadalomtól. Az aranyborjú elkészítését Isten kiábrázolásának szánták, nem pedig egy másik istenség kiábrázolásának, hiszen ezt mondták: „*Ez a te istened, Izráel, aki fölhozott Egyiptomból.*” (2Móz 32,4) Nem az volt a szándéka itt Izráelnek, hogy elszakadjon Istentől. Sokkal inkább az, hogy a környező népek vallásához hasonlóan neki is kézzelfoghatóan kiábrázolt Istene legyen. De Istent nem viheti magával a nép, mert Isten viszi és hordozza tenyerén a népét. Áron készítette el a szobrot a saját kezével, ahelyett hogy Mózes képviselőjeként további türelemre intette volna a népet.

Találkozunk még a Bibliában olyan történetekkel, amikor Istent bika formájában ábrázolták ki. Ez azért is volt Isten népe számára veszélyes, mert a kánaáni népek az általuk imádott Baalt bikaborjú formában is kiábrázolták. Számukra az erőt jelképezte.

- Miká a bírák korában a birtokán épített egy kápolnát, ahol elhelyezett egy faragott és öntött bálványszobrot. Szerződöttetett egy lévita papot. Ő is Jahvét imádta, de ennek ellenére a második parancsolat ellen vétkezett, és egy egész törzset (Dán) vitt bele a törvényszegésbe.
- Később Jeroboám az ország kettészakadása után Dánban és Bételben szentélyeket állított fel, ahol Istent aranyborjú lakjában ábrázolták ki. Így akarta megakadályozni azt, hogy az északi országrészből a délbe menjenek az emberek Isten imádni. Szinte ugyanazokkal a szavakkal bátorítja az embereket, mint amit a nép mondott a Hóreb-hegy lábánál.

2. parancsolat:

A második parancsolat arra vonatkozik, hogy Istent nem szabad máshogyan imádni, mint ahogyan ezt ő megengedi. Az első parancsolat arra biztat, hogy az ember forduljon el minden istennek vélt hamis dologtól. Ez a második parancsolat már azt veszi alapul, hogy ez az elfordulás megtörtént, és a következő lépés az, hogy az igaz Istent igaz módon kell imádni.

Istent semmilyen formában nem lehet kiábrázolni. E mögött a tilalom mögött az áll, hogy Isten nem zárható be semmilyen véges tárgyba. Isten fenntartja magának azt a jogot, hogy akkor és úgy mutassa meg magát az embernek, amikor és ahogyan szeretné. Az egyetlen kiábrázolása Istennek, ami legitim és igaz volt: maga Jézus Krisztus. Krisztus a láthatatlan Istennek a képe (Kol 1,15).

A legnagyobb veszély a kiábrázolásában abban rejlik, hogy hamis biztonságot ad. Elhiteti az emberrel, hogy Istent kézben tarthatja, befolyása lehet rá. Miközben Istent sem befolyásolni, sem irányítani nem lehet. Ez a parancsolat attól óv, hogy ne forduljon meg a rend. Ne az ember akarja Istent a hatalmában tartani. Hiszen ez egyébként sem lehetséges. A parancsolatok közül ez az, amely leginkább foglalkozik a parancs megtartásának a következményeivel. Amilyen komolyan veszi Isten a népe iránti elkötelezettségét, ugyanezt várja el a népétől is. Az a kifejezés, hogy Isten féltőn (féltékenyen) szeret, kifejezi, hogy ő maga is szenved a hűtlenségtől. A szövetségi hűség nem egy ember ügye, hanem nemzedékek láncolatának ügye. Ha megvizsgáljuk az áldás és az átok arányát, akkor látható, hogy Isten irgalma mennyivel meghaladja az ítéletét. Harmadik és negyedik nemzedék a szülők, nagyszülők és dédszülők generációja, akik együtt éltek, és egymásra minden tekintetben hatással voltak, ezért a törvényben ígért átok a törvény be nem tartásának a következménye lett. Ez nem egy misztikus átok-átörökítődést jelent, hanem az Istenhez való hűtlenség egyenes következményét. Ezzel szemben az áldás olyan mértékű, amit már nem lehet rokonsági fokozattal megnevezni. Az atyák bűne miatti bűnhődés kérdése felvetődik később Ezékiel prófétánál. (18. fejezet) Egy izráeli közmondás szerint „az atyák ettek egrest, és a fiak foga vásott el tőle” (Ez 18,2). A prófécia szerint Isten azt ígéri, hogy mindenki kizárólag a saját bűne miatt felelős. Különösen nagy jelentősége volt ennek az üzenetnek babiloni fogság után. Ott valóban azt élték át, hogy az előző generációk bálványimádása, szövetségsgazdagítása miatt Isten fogsággal büntette a népet, és az utódok is viselték őseik hitetlen tetteinek a következményét. „*A fiú nem bűnhődik az apa bűne miatt, az apa sem bűnhődik a fia bűne miatt.*” (Ez 18,20) A kollektív felelősség helyett az egyéni felelősséggel találkozunk itt, mint az Újszövetségben is. Az atyák által elkövetett bűn nem teheti tönkre végzetesen a fiaknak a történetét. Az irgalom az újrakezdés lehetőségét hordozza magában. Az ezres szám a három és négyel szemben a történelem végéig tartó kegyelemre utal. Isten időben fel nem fogható szeretetére és irgalmára.

Törvény megszegése:

A képtilalom kérdése a teológiatörténetben sokszor vitákat indított. A reformáció idején egyértelműen úgy értelmezték ezt a parancsolatot, hogy Istent tilos képekben kiábrázolni. Ezért nem is látható semmiféle festmény vagy kép a református templomokban. Tilos Isten kultikus célra történő kiábrázolása. A templomon kívül szabad a szemléltető képek használata.

VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK

A hatodik osztályos életkor, ill. a serdülőkor teljes egészében a kötődésekről és elengedésekről szól. Az első kapcsolatok, szerelemek (még akkor is, ha ezek csak rajongások!) időszaka, ugyanakkor a mélyebb barátságok kialakulásának a kezdeti ideje is. Mindezekben nagyon

fontos számára a bizalom. Ez a bizalom azonban nagyon képlékeny, könnyen meginog – akár felnőttben, akár a kortársában, és az elveszített bizalmát (mivel általában erős érzelmek társulnak hozzá), nehéz visszaszerezni.

Ugyanakkor kapaszkodókat keres. Mintákat, példákat, akikkel azonosulni tud – olyan elveket, amelyeket rajonghat. Így jönnek létre a túlzott rajongásból a mindennapi bálványai. A média ebben sajnos nemcsak partnere, hanem indítója is a fiatalnak. A „sztárformálás”, „bálványgyár” igaz a TV-re ugyanúgy, mint a virtuális világra. A fiatal pedig elhiszi, hogy neki is olyanná kell válnia, mint a bálványának – ahhoz, hogy boldog legyen, és jól érezze magát.

Saját felismerése alapján ezért a második parancsolat éppen ezért felszabadító erejű lehet a számára. Isten az egyedüli Isten és Úr – mindenki más lehet példakép, de senki nem irányíthatja és befolyásolhatja ilyen módon az életét.

A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ KÖVETELMÉNYEK:

Minimum	Optimum
<ul style="list-style-type: none"> • Bátorítással vegyen részt az órán a hittanoktató által kezdeményezett feladatokban, játékokban, közös beszélgetésekben, énektanulásban, közös éneklésben, imádkozásban. • Saját korosztályának és egyéni sajátosságainak megfelelő szinten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Tudja segítséggel megfogalmazni, mit jelent a bálvány. ○ Tudja segítséggel elmondani a tankönyvi szöveg alapján az aranyborjú történetét. ○ Tudja segítséggel értelmezni a második parancsolatot és tanulja meg segítséggel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Önként és aktívan vegyen részt az órán a hittanoktató által kezdeményezett feladatokban, játékokban, közös beszélgetésekben, énektanulásban, közös éneklésben, imádkozásban. • Saját korosztályának és egyéni sajátosságainak megfelelő szinten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Tudja megfogalmazni, mi a különbség Isten és a bálványok között. ○ Tudja a tankönyvi szöveg alapján elmondani az aranyborjú történetét. ○ Tudja értelmezni a második parancsolatot és memorizálja azt.

ÓRAVÁZLAT JAVASLAT

Fő hangsúly: Bálványok helyett egyedül az Úrhoz, Istenedhez ragaszkodj!

Kognitív cél: Annak a segítése, hogy a tanuló meglássa a különbséget Isten és a bálványok között.

Affektív cél: Az Istenhez való ragaszkodás érzelmi hátterének a feltárása.

Pragmatikus cél: Bátorítás arra, hogy nehéz helyzetekben is Istenhez imádkozzon a tanuló segítségért.

Óra fő része	Javaslatok	Taneszköz, célhoz kapcsolódás
Motiváció, ráhangolódás, előzetes ismeretek aktiválása	1. Beszélgetési lehetőség: Használjuk a TK-i lecke bevezető részét, és a rajzok alapján beszéljük meg: <ul style="list-style-type: none"> • Mit jelent a bálvány szó? 	Tankönyv MFEI 1. feladat

	<ul style="list-style-type: none"> • Mi lehet bálvány? • Miért veszélyes, ha valaki bálványként tisztel valamit? <p>Használjuk a MFEI 1. feladatának kérdéseit!</p> <p>2. MFEI 1. feladatának c) része: példák gyűjtése arra, hogy ma mit tesznek az emberek Isten helyére – a tanulók leírják vagy lerajzolják a példákat.</p>	<p>A bálvány fogalmának értelmezése</p>
<p>Feldolgozási javaslat</p>	<p>1. A parancsolat értelmezése</p> <p><u>Aranymondás:</u> <i>„Ne csinálj magadnak semmiféle bálványszobrot... Ne imádd, és ne tiszteld azokat, mert én, az Úr, a te Istened, féltőn szerető Isten vagyok!”</i> (2Móz 20,4–5)</p> <p>A bevezető beszélgetéshez és feladathoz kapcsolódva olvassuk fel a parancsolatot! Oldjuk meg a MFEI 2. feladatát Kapcsolódó feladat: MFEI 2. Értelmezzük: Mit tilt a parancsolat? Mi lehet a parancsolat szerint bálvánnyá? Mi a különbség a teremtő és a teremtmény között?</p> <p>2. Egy bibliai példa</p> <p>Olvassuk fel az aranyborjú történetét! Kérjük meg a tanulókat, hogy figyeljék meg: Hogyan jelenik meg a 2. parancsolat a történetben?</p> <p>A történet feldolgozása – e történet a minimum követelmények része, feldolgozásánál hangsúlyozzuk a parancsolat üzenetét.</p> <p>MFEI 3. – vázlatpontokat állítsunk sorrendbe és keressük meg a hozzájuk illő kulcsszavakat – frontális módszerrel vagy önállóan, esetleg páros munkában.</p> <p>MFEI 4. – a szöveg alapján állapítsuk meg, mi lehetett bálvány Izráel számára.</p> <p>3. Mit jelent a parancsolat az Istenről és egymásról való gondolkodásunkra nézve?</p> <p>Olvassuk el a Tudod-e? részt a beskatulyázásról, címkézésről! Beszéljünk arról, van-e erről tapasztalatuk a tanulóknak!</p>	<p>A 2. parancsolat értelmezése</p> <p>MFEI 2. feladat</p> <p>Tankönyv A 2. parancsolat üzenetére való rámutatás egy bibliai példán keresztül</p> <p>MFEI 3. feladat</p> <p>MFEI 4. feladat</p> <p>TK – Tudod-e? A 2. parancsolat nemcsak tárgyakhoz, emberekhez való ragaszkodásra, hanem a</p>

	<p>4. Bálvány helyett: Istenhez ragaszkodni: MFEI 5</p> <p>Mi kell ahhoz, hogy Istenhez ragaszkodhass? A tiltó parancsolat pozitív megfogalmazására tegyünk hangsúlyt: tiszteld az élő Istent, ragaszkodj hozzá!</p> <p>5. Énekjavaslat:</p> <p>No, minden népek, örvendezzetek... (RÉ 47, TK 12. ének)</p>	<p>gondolatainkra is vonatkozik: milyen képet alkotunk magunkban Istenről és az emberekről</p> <p>MFEI 5. feladat A parancsolat pozitív megfogalmazása: Istenhez ragaszkodni</p>
Munkáltatás	<p>Kis kartonlapra felírja minden gyerek a parancsolat szövegét, és kis szimbólumot rajzolunk hozzá, itt: bálványra emlékeztető mellszobor egyszerű körvonala, személyes vonások nélkül – használhatják a parancsolat megtanulásánál és az ismétlésekkor is</p>	
Házi feladat	<p>A 2. parancsolat megtanulása (a rövidített szöveggel)</p>	

TOVÁBBI ÖTLETEK

Film:

Mózes 1. rész:

<https://www.youtube.com/watch?v=AvT2WybqWWA>

Mózes 2. rész:

<https://www.youtube.com/watch?v=H2pvZpvHtao>

A Tízparancsolat (animációs film) 1. rész:

<https://www.youtube.com/watch?v=xHWCVRphzml>

A Tízparancsolat (animációs film) 1. rész:

<https://www.youtube.com/watch?v=r8aM7N0vDsU>

Képelemzési és szövegelemzési módszertani segédlet

Tankönyv: 18-19. oldal

A képen látható:

- Egyiptomi bálványszobor
- Piktogramok: telefon, stb.
- Ápisz-bika szobrának rajza

A szöveg: „Ne csinálj magadnak bálványszobrot!” A 2. parancsolat. Az aranyborjú.

Instrukció a képolvasáshoz és a kapcsolódó szöveg elemzéséhez

1. Képolvasási javaslat:

- Figyeld meg az első képet! Ez egy egyiptomi bálványszobor. Mit láatsz rajta? Mit jelképezhet?
- Miért imádták ezt a bálványt az akkori emberek?
- Mire figyelmeztet az 1. parancsolat utolsó mondata?
- Nézd meg a piktogramokat! Ezek is bálvánnyá válhatnak az emberek számára. Ismersz-e olyan embereket, akik jobban szeretik a focit, a számítógépes játékot stb., mint az Istent?
- Láthatsz még egy bálvány-képet a 19. oldalon. Aranyból készült Ápisz bikaszobor. Mit láatsz rajta? Keress utána, mit jelképezett ez a szobor az akkori embereknek?

2. Szövegelemzés

- Olvasd el az aranyborjú történetét! Kik a szereplői? Hol történnek az események?
- Hova és miért ment el Mózes? Ki ment vele? Miért?
- Miért türelmetlenkedtek az izraeliek? Miért sereglettek Áron köré?
- Mit tett Áron? Miért tette?
- Miből készítette az aranyborjút?
- Mit tett a nép, amikor kész lett a bálvány?
- Isten látta és elmondta Mózesnek, hogy mi történik. Miért haragudott Mózes?
- Mit kérdezett Árontól? Mit felelt Áron?
- Mózes hogyan fejezte ki haragját, indulatát?
- Mit tett Mózes a népéért?
- Miért bocsátott meg Isten az izráelieknek?
- Mi volt a kőtáblákra írva?

Beszélgetéspontok az aranymondáshoz

„ Ne csinálj magadnak semmiféle bálványszobrot... Ne imádd és ne tiszteld azokat, mert én, az Úr, a te Istened féltőn szerető Isten vagyok!”

- Mit mond a 2. parancsolat? Milyen a te Istened?

Imádságra nevelés:

Cetli a hátadon	
------------------------	--

<p>a) Imatéma előkészítése Feladatutasítás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A kiosztott lapokra írjatok néhány szót, ami a mai óra után fontos nektek, és amiért szeretetek imádkozni kellene. • Álljunk körbe. • Mindenki forduljon jobbra (90 fokot). • Csipesszel rögzítsd óvatosan a társad hátára a lapodat. <p>b) Imádkozás Feladatutasítás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Járkáljatok körbe a teremben. • Amikor szólok, álljatok körbe. • Most mindenki forduljon balra (90 fokot). • Olvasd el magadban a társad hátán lévő lapot. • Csöndben fogalmazd át ezeket a szavakat imádsággá. • Ha készen vagy, akkor ezt azzal jelezd, hogy halkán megfordulsz, és a kör közepe felé nézel. <p>Ezt megismételhetjük néhányszor.</p> <p>c) Imalapok elolvasása Feladatutasítás: Olvassátok el a hátatokra felcsipeszelt kártyát. Vigyétek haza, és imádkozzatok otthon ugyanígy.</p>	<table> <tr> <td>műfaj</td> <td>többféle</td> </tr> <tr> <td>megfogalmazás</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • osztálytárs leírt szavai alapján • magukban </td> </tr> <tr> <td>imádkozás</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • némán • több rövid imádság • órán és otthon is </td> </tr> <tr> <td>csoport felosztása</td> <td>egyéni</td> </tr> <tr> <td>kapcsolódás</td> <td>óra anyaga</td> </tr> <tr> <td>hely</td> <td>óra közepe</td> </tr> <tr> <td>fejlesztési terület</td> <td>témához kapcsolódó imádság</td> </tr> <tr> <td>hittanosok</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • írnak • mozognak </td> </tr> <tr> <td>hittanoktató</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • előkészül • kísér </td> </tr> <tr> <td>eszközök</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • lapok • csipeszek • elegendő hely </td> </tr> </table>	műfaj	többféle	megfogalmazás	<ul style="list-style-type: none"> • osztálytárs leírt szavai alapján • magukban 	imádkozás	<ul style="list-style-type: none"> • némán • több rövid imádság • órán és otthon is 	csoport felosztása	egyéni	kapcsolódás	óra anyaga	hely	óra közepe	fejlesztési terület	témához kapcsolódó imádság	hittanosok	<ul style="list-style-type: none"> • írnak • mozognak 	hittanoktató	<ul style="list-style-type: none"> • előkészül • kísér 	eszközök	<ul style="list-style-type: none"> • lapok • csipeszek • elegendő hely
műfaj	többféle																				
megfogalmazás	<ul style="list-style-type: none"> • osztálytárs leírt szavai alapján • magukban 																				
imádkozás	<ul style="list-style-type: none"> • némán • több rövid imádság • órán és otthon is 																				
csoport felosztása	egyéni																				
kapcsolódás	óra anyaga																				
hely	óra közepe																				
fejlesztési terület	témához kapcsolódó imádság																				
hittanosok	<ul style="list-style-type: none"> • írnak • mozognak 																				
hittanoktató	<ul style="list-style-type: none"> • előkészül • kísér 																				
eszközök	<ul style="list-style-type: none"> • lapok • csipeszek • elegendő hely 																				

Hegyi mentők

Játékleírást ld. 3. lecke.

Feldolgozáshoz:

Drámapedagógiai ötlet: Bálvány

Térépítés, makett munkaforma: a teremben található dolgokból (asztal, szék, terítő, táskák, könyvek, virágcserep, stb.) építsünk egy minél nagyobb aranyborjút (tényleg jó nagyot!). Próbáljunk meg minél kevésbé belefolyni a tervezésbe és kivitelezésbe, csak akkor segítsünk egy-egy tanáccsal, ötlettel, ha zavaróan sokáig elakad a munka. Ha elkészül a mű, megörökíthetjük fényképpel, a csapatot is odaállítva mellé,

Miután mindent elpakoltunk, idézzük fel, hogy miből építettük a bálványt. Mutassunk rá arra, hogy nem az „arany” a lényeg, az ember mindig abból épít bálványt, amihez hozzáfér, bármiből képes („a szív bálványgyár”). Rákérdezhetünk, hogy a mai ember az arany helyett (mellett) miből építi szerintük a bálványait?

Képekkel:

Ha úgy érezzük, hogy a csoport szívesen hallgatja a képekhez kötődő történetmondást, a felolvasás helyett nagyítva tegyük a táblára a téma részösszefoglalásánál lévő képeket, és azokhoz kapcsolódva mondjuk el a történetet! (MFEI 28. o.)

Feldolgozáshoz:

Bálvány helyett: Istenhez ragaszkodni: a MFEI 5. feladatát csoportmunkában is megoldhatják:

Mi kell ahhoz, hogy Istenhez ragaszkodhassunk? Gyűjtsék össze csoportokban egy-egy szívformára! Így talán kevésbé lesz személyes a feladat, de mások ötleteivel is találkozhatnak.

Utalhatunk Tamásra, akinek szüksége volt arra, hogy lássa a feltámadott Jézust. Jézus válasza Tamásnak: „Boldogok, akik nem látnak és hisznek”, nekünk is szól. Nekünk is a láthatatlan Istenhez kell ragaszkodnunk, úgy, mint Izráel népének.

A témához felhasználható énekek:

Református énekeskönyv: 119. zsolt. 36. verse: Jómra lett nékem...

Református énekeskönyv: 473. dics. 3. verse: Ne csinálj semmi bálványképet... dall. RÉ 140. zsolt. Szabadíts meg... (+BS)